

גיליון מס' 68

מסכת יומא דפים פד - פח; סוכה ב - ג

כ"ד תמוז – א' מנחם אב, פרשת מטות מסעי, תשפ"א

פיקוח נפש דוחה שבת

(יומא פה ע"א-ע"ב)

"פיקוח נפש דוחה שבת" כלל ידוע ומפורסם. זהו נושא רחב, שנכתב עליו רבות. נעין במשמעות כלל זה וביישומו. וכן בשאלה על מי מחללים שבת.

א. פיקוח נפש דוחה שבת- ע"י גדולי ישראל, והנשאל מגונה

יומא פה ע"א-ע"ב

וכבר היה רבי ישמעאל ורבי עקיבא ורבי אלעזר בן עזריה מהלכין בדרך, ולוי הסדר ורבי ישמעאל בנו של רבי אלעזר בן עזריה מהלכין אחריהן. נשאלה שאלה זו בפניהם: מניין לפקוח נפש שדוחה את השבת?

נענה רבי ישמעאל ואמר: "אם במחתרת ימצא הגנב". ומה זה, שספק על ממון בא ספק על נפשות בא, ושפיכות דמים מטמא את הארץ וגורם לשכינה שתסתלק מישראל - ניתן להצילו בנפשו, קל וחומר לפקוח נפש שדוחה את השבת.

נענה רבי עקיבא ואמר: "וכי יזיד איש על רעהו... מעם מזבחי תקחנו למות". מעם מזבחי - ולא מעל מזבחי. ואמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: לא שנו אלא להמית, אבל להחיות - אפילו מעל מזבחי. ומה זה, שספק יש ממש בדבריו ספק אין ממש בדבריו, ועבודה דוחה שבת - קל וחומר לפקוח נפש שדוחה את השבת.

נענה רבי אלעזר ואמר: ומה מילה, שהיא אחד ממאתים וארבעים ושמונה איברים שבאדם - דוחה את השבת, קל וחומר לכל גופו - שדוחה את השבת. רבי יוסי ברבי יהודה אומר: את שבתתי תשמרו יכול לכל - תלמוד לומר אך - חלק. רבי יונתן בן יוסף אומר: "כי קדש היא לכם" (שמות לא, יד) - היא מסורה בידכם, ולא אתם מסורים בידה.

רבי שמעון בן מנסיא אומר: "ושמרו בני ישראל את השבת" (שמות לא, טז), אמרה תורה: חלל עליו שבת אחת, כדי שישמור שבתות הרבה.

אמר רב יהודה אמר שמואל: אי הואי התם הוה אמינא: דידי עדיפא מדידהו, "וחי בהם" (ויקרא יט, ה) - ולא שימות בהם. אמר רבא: לכולהו אית להו פירכא, בר מדשמואל דלית

צורבא הדף היומי

ליה פרכא... ודשמואל ודאי לית ליה פירכא. אמר רבינא ואיתימא רב נחמן בר יצחק: טבא חדא פלפלתא חריפא ממלא צנא דקרי.

רש"י

דשמואל לית ליה פירכא - אשר יעשה האדם המצות שיחיה בהם ודאי, ולא שיבא בעשייתה לידי ספק מיתה - אלמא: מחללין על הספק.
חדא פלפלתא - גרעין אחד.

תוספתא שבת טו, יא - יג

מפקחין על ספק נפש בשבת, והזריז הרי זה משובח, ואין צריך ליטול רשות מבית דין. כיצד? נפל לים ואין יכול לעלות, טבעה ספינתו בים ואין יכול לעלות, יורדין ומעלין אותו משם. ואין צריך ליטול רשות בית דין.

נפל לבור ואין יכול לעלות, עוקרין לו חוליה ויורדין ומעלין אותו משם, ואין צריך ליטול רשות בית דין. תינוק שנכנס לבית ואין יכול לצאת, שוברין לו דלתות הבית, ואפילו היו של אבן ומוציאין אותו משם, ואין צריך ליטול רשות בית דין. מכבין ומפסיקין לדליקה בשבת. והזריז הרי זה משובח ואין צריך ליטול רשות בית דין.

תלמוד ירושלמי יומא ח, ה

רבון תני: הזריז משובח, והנשאל מגונה, והשואל הרי זה שופך דמים. תני כל דבר שהוא של סכנה אין אומר יעשו דברים בעכו"ם ובקטנים, אלא אפילו בגדולים בישראל. מעשה שנפלה דליקה בחצירו של יוסי בן סמאי בשיחין וירדו בני קצרה של ציפורין לכבותו, ולא הניח להן. אמר: הניחו לגבאי שיגבה את חובו. מיד קשר עליו הענן וכיבהו. ובמוצאי שבת שלח לכל אחד ואחד מהן סלע ולא יפרכוס שלהן חמשים דינר. אמרו חכמים לא היה צריך לעשות כן.

הרמב"ם האריך להסביר את ההלכה שפיקוח נפש דוחה שבת.

רמב"ם שבת ב, א-ג, יז-יח

א. דחווה היא שבת אצל סכנת נפשות כשאר כל המצות, לפיכך חולה שיש בו סכנה עושין לו כל צרכיו בשבת על פי רופא אומן של אותו מקום, ספק שהוא צריך לחלל עליו את השבת ספק שאינו צריך, וכן אם אמר רופא לחלל עליו את השבת ורופא אחר אומר אינו צריך מחללין עליו את השבת, שספק נפשות דוחה את השבת.
ב. אמדוהו ביום השבת שהוא צריך לכך וכך שמונה ימים אין אומרים נמתין עד הערב כדי שלא לחלל עליו שתי שבתות, אלא מתחילין מהיום שהוא שבת ומחללין עליו אפילו מאה שבתות כל זמן שהוא צריך ויש בו סכנה או ספק סכנה מחללין, ומדליקין לו את הנר ומכבין מלפניו את הנר ושוחטין לו ואופין ומבשלין ומחמין לו חמין בין להשקותו בין לרחיצת גופו. כללו של דבר שבת לגבי חולה שיש בו סכנה הרי הוא כחול לכל הדברים שהוא צריך להן.
ג. כשעושים דברים האלו, אין עושין אותן לא ע"י גוים ולא ע"י קטנים ולא ע"י עבדים ולא ע"י נשים כדי שלא תהא שבת קלה בעיניהם, אלא על ידי גדולי ישראל וחכמיהם, ואסור

צורבא הדף היומי

להתמהמה בחילול שבת לחולה שיש בו סכנה שנאמר "אשר יעשה אותם האדם וחי בהם" (ויקרא יט, ה) ולא שימות בהם. הא למדת שאין משפטי התורה נקמה בעולם אלא רחמים וחסד ושלוש בעולם, ואלו המינים שאומרים שזה חילול שבת ואסור עליהן הכתוב אומר "וגם אני נתתי להם חוקים לא טובים ומשפטים לא יחיו בהם" (יחזקאל כ, כה).
 יז. נפלה דליקה ויש שם אדם שחוששין שמא ישרף מכבין אותה להצילו מן האש ואע"פ שהוא כובש דרך ומתקנה בשעת כיבוי, וכל הקודם להציל הרי זה משובח ואינו צריך ליטול רשות מבית דין בכל דבר שיש בו סכנה.
 יח. מי שנפלה עליו מפולת ספק הוא שם ספק אינו שם מפקחין עליו, מצאוהו חי אף על פי שנתרוצץ ואי אפשר שיבריא מפקחין עליו ומוציאין אותו לחיי אותה שעה.

- הסבר מה המסר בכך שהלכה היא ש"פיקוח נפש דוחה שבת"?

הרב אליעזר וולדינברג הסביר מה המשמעות של דברי הירושלמי "הנשאל הרי זה מגונה" על פי דברי התשב"ץ.

הרב אליעזר וולדינברג, שו"ת ציץ אליעזר חלק ח סימן טו, קונ' משיבת נפש פרק ב
 ובירושלמי פ"ח דיומא ה"ד איתא בלשון: "תני הזריז משובח, והנשאל מגונה, והשואל הרי זה שופך דמים. תני כל דבר שהוא של סכנה אין אומר יעשו דברים בעכו"ם ובקטנים אלא אפילו בגדולים בישראל". מצאתי פירוש מפתיע בהך דהנשאל הרי זה מגונה ושנאמר כאילו בדרך אגב בשו"ת תשב"ץ ח"א סי' נ"ד. דמדי דברו שם באריכות בבירור דין זה של פיקוח נפש דנעשה ע"י גדולים מישראל (יובא להלן) מסיים דברי תשובתו בלשון זה: "ובענין זה כל הגדולים שוים בין החכמים בין עמי הארץ ומ"מ אם החכם הוא זריז ומתיר לאחרים והוא אינו עושה אינו עושה יפה ועל זה אמרו הנשאל הרי זה מגונה" עכ"ל. הרי נלמד מתוך דברי התשב"ץ דפירש הכוונה של והנשאל הרי זה מגונה, דרצה לומר שבשעה שבא לידו ענין חילול עבור פיקוח נפש הוא עושה את עצמו רק כנשאל ומורה לאחרים לחלל אבל הוא עצמו אינו מחלל, ועל כן הוא מגונה מדוע שהוא בעצמו לא הזדרז גם כן לחלל, דאין לו לעשות עצמו חסיד לומר מוטב שיתחלל ע"י אותו ישראל ולא על ידי (כלשונו של התשב"ץ בתוך דברי תשובתו שם). [ומ"ש בלשון: אם החכם הוא זריז ר"ל שהוא זריז ומסוגל להגיש הטיפול לחולה ובכל זאת מורה לאחרים לחלל והוא עצמו אינו מחלל כיעו"ש]. והוא פירוש נפלא.

- ע"פ התשב"ץ מה הכוונה "הנשאל מגונה", ומדוע הוא מגונה?

הרב יוסף דב סולובייצ'יק, עסק בשאלה למה חייב הרמב"ם דוקא חכמי ישראל לפקח נפשות.

הרב יוסף דב סולובייצ'יק, רשימות שיעורים, יבמות ה ע"ב
 ואמר הגר"ח זצ"ל שהרמב"ם ס"ל דפקו"נ בשבת דחוויה, אך לא רק גוף הצלת הנפש הוי המתיר והדוחה אלא גם קיום המצוה של הצלת נפשות הוי המתיר. ולכן אם ניצול ע"י עכו"ם, נהי שיש בכך חפצא של הצלת נפשות, אבל מ"מ מפסידים את קיום המצוה. וכדי לקיים את המצוה היהודי חייב להציל את המסוכן בעצמו ולא שיוצל ע"י עכו"ם. אמנם

צורבא הדף היומי

ביאור זה קשה דכיון דסגי ליהודי לומר לעכו"ם להציל את המסוכן, אם העכו"ם הצילו, בזה גופא אף היהודי קיים מצות הצלת נפשות, כי המסוכן ניצול מחמתו שצוה לעכו"ם להצילו, ושוב צ"ע למה סובר הרמב"ם שלא מצילין ע"י עכו"ם.

ואמר הגר"ח זצ"ל דיתכן ששיטת הרמב"ם בהצלת נפשות בשבת דומה לשיטתו בטומאת כהן לקרובו דלרמב"ם עצם מצות האבילות של הכהן מחייבת אותו לחלל את קדושתו ולהטמא לקרובו. ומפני כך סובר הרמב"ם שטומאת כהן לקרובו דחוויה ולא הותרה וכנ"ל. וסובר הרמב"ם דה"ה בפק"נ שיש קיום מיוחד במצות הצלת נפשות כשהיהודי המציל דוחה איסור תורה כדי להציל נפש מישראל, ומקיים בזה מצות וחי בהם ולא שימות בהם, והקיום המיוחד הזה לדחות איסור תורה לשם הצלת נפשות לא מתקיימת אם מצילין ע"י עכו"ם. ולפיכך יהודי חייב להציל בעצמו ולא להציל ע"י עכו"ם כדי שידחה את האיסור לצורך מצות הצלת נפשות, שבכך מקיים את המצוה המיוחדת דהצלת נפשות ע"י דחיית איסור. ובכך נמי מבואר למה אליבא דהרמב"ם מקפידין שדוקא חכמים יצילו כי קיום מצוה זו דפק"נ ע"י איסור מהוה מצוה שבגופו, ולחכמים זכות קדימה לקיימה דא"א לקיימה ע"י שליח או ע"י עכו"ם אלא בגופם. והגר"ח זצ"ל היה תמיד רגיל להתעסק בגופו בהצלת נפשות בק"ק בריסק ולא הניח לאנשים אחרים להציל במקום שהיה אפשר לו להציל בעצמו, וכשיטת הרמב"ם שהגר"ח זצ"ל פסק ונהג כמוהו בקפידה רבה. ואמר הגר"ח זצ"ל שבכך מחמיר במצות הצלת נפשות, ואינו ח"ו מקיל באיסור שבת, כי אפילו על ספק פק"נ מחללין את השבת, ובודאי במקום שיש פסק הרמב"ם והמחבר המחייב את החכם לדחות שבת ולהציל נפשות בעצמו ובגופו הרי הוא מחוייב לעשות כן.

...ונראה דהא דכתב הרמב"ם ששבת דחוויה היא צ"ל כמו שביאר הגר"ח זצ"ל שאינה דין דחייה והיתר בעלמא, אלא קיום בפני עצמו לדחות האיסור עבור הצלת נפשות, כי ע"י דחיית האיסור להציל נפשות מראים שמשפטי התורה הם רחמים חסד ושלום בעולם וכמוש"כ הרמב"ם וז"ל הא למדת שאין משפטי התורה נקמה בעולם אלא רחמים וחסד ושלום בעולם עכ"ל. ודוקא כאן שדוחים איסור שבת כדי להציל נפשות מי שאינו מקבל את ההלכה הו"ל מין. שזהו מעיקר יסודות התורה שמצות הצלת נפשות מעולה משאר מצוות התורה ודוחה כל איסור אחר (חוץ מע"ז ג"ע ושפ"ד). ומשור"ה דוקא כאן חל דין להקדים חכמים וגדולי ישראל לפקח נפשות שבכך ילמדו לבנ"י את היסוד שדיני תורה רחמים וחסד הם ושהצלת נפשות מעולה משאר המצוות. ולפי"ז י"ל דלכן ס"ל לרמב"ם דהיתר פק"נ חל דוקא מדין דחוויה ולא מדין הותרה שרק אם דחוויה הוא יש חלות איסור תורה שדוחים אותו כדי להציל נפשות והדחייה מעיקר המצוה. ואעפ"כ מדיני הדחייה הוא לפעול למעשה כאילו האיסור הותר, ולהתנהג בנוגע להצלת נפשות בשבת כאילו הוא יום חול, ואין לחפש דרכים שונים לא לעבור על איסורי שבת. דאע"פ שאפשר בשינוי או ע"י עכו"ם אין חוזרים אחריהם, וגדולי ישראל וחכמיהם מצילים בלי שינוי כלל, משום שגדר ההצלה הוא דבדרך שמצילים נפש בחול מצילים אותו בשבת.

ועיין עוד במגיד משנה (שם הל"ד) שכתב דאליבא דהרמב"ם בשביל חולה שיש בו סכנה "לכל צרכיו מחללין ואף על פי שאין במניעת דבר שעושין לו סכנה", כלומר שעושין לו כל צרכיו כאילו הוא יום חול, ולא דנים בכל מעשה ומעשה שעושים בשבילו האם בלי כך

צורבא הדף היומי

יסתכן, אלא מטפלים בו בכל הדברים שהיו עושים לו כאילו היה יום חול, ואף עושים בשבילו דברים שאינם שייכים באופן ישיר למניעת סכנה. משום דההיתר חל כאילו שבת הותרה כמו יום חול, ואף על פי שעצם האיסור של שבת דחוויה ולא הותרה כנ"ל.

- הסבר את תשובת הרי"ד סולובייציק לשאלה מדוע חילול שבת לשם פיקוח נפש צריך להעשות דוקא ע"י גדולי ישראל?

ב. על מי מחללים שבת

האחד הטעמים ל"פיקוח נפש דוחה שבת" הוא "חלל עליו שבת אחת כדי שישמור שבתות הרבה". אם כך, האם יש לחלל שבת על מי שידוע עליו שהוא איננו שומר שבת? בענין זה עסקו כמה אחרונים. נעין בתשובת שני פוסקים.

הרב מאיר שמחה הכהן מדינסק, אור שמח, הל' שבת ב, יח

אפילו אם הוא מחלל שבת ולא ישמור שבתות ואפילו בא בפשיעתו שנפל הגל עליו ע"י שהיה חותר במחתרת וחלל השבת שעשה פתח בשבת, אפילו הכי מפקחין עליו הגל ומחללין השבת להצילו.

הרב אליעזר וולדינברג, שו"ת ציץ אליעזר חלק ח סימן טו - קונ' משיבת נפש פרק ה אין כל חיוב כלל וכלל לבדוק ציציותיו של החולה, ויש להעמיד כל ישראל בחזקת כשרות, וגם כשחזותו מוכיח עליו שאינו כל כך מחזקת ישראל הכשרים השומרים לקיים מצוות התורה, אבל יש להחזיקו שעל כל פנים אינו עובר בלהכעיס, וגם על כל פנים אינו מחלל שבת בפרהסיא להכעיס.

שנית, גם כשידוע שהוא מחלל שבת בפרהסיא, ישנן עדיין הרבה ספיקות וספק ספיקות בהלכה אם אמנם הנהו כבר בגדר זה של מחלל שבת בפרהסיא שדינו כעכו"ם, כי תלוי הדבר על איזה מלאכה עובר ובפני כמה אנשים הוא עובר, וכן אם הוא לא מכאלה שאינם יודעים מאיסור החמור של עשיית מלאכה בשבת. כן ישנה שיטה גדולה הסוברת דהא דמומר לחלל שבת בפרהסיא הוי ליה כמומר לכל התורה כולה אינה אלא מדרבנן, ולפי זה יש בכלל לדון אם לפי דעה זאת ישנו בכלל הדין שלא לחלל במקום פקוח נפש עובר מומר לחלל שבת בפרהסיא, מה שלא נזכר באמת מזה בהדיא לא ברמב"ם ולא בשו"ע.

- הסבר את תשובותיהם של האור שמח ושל הציץ אליעזר האם יש לחלל שבת על מי שידוע עליו שהוא איננו שומר שבת, ומדוע.

צורבא הדף היומי

הלכה למעשה

משנה ברורה סימן שלד ס"ק עח

מי שחילל שבת משום פקוח נפש איו צריך לכפרה כלל. ומה שנהגו נשים המדליקות הנר בשביל יולדת בשבת להתענות אח"כ הוא הוללות וסכלות.

הרב עובדיה יוסף, שו"ת יחוה דעת חלק ד סימן ל

שאלה: חולה שיש בו סכנה שמחללים עליו את השבת, האם צריכים להזהר שלא לעשות שום מלאכה שאין בה משום פקוח נפש של החולה, או מכיון שניתנה השבת להדחות בגלל פקוח נפש, מותר לעשות לו מלאכה להקל ממכאוביו ויסוריו של החולה, אף על פי שאין בה תועלת כלל בנוגע למצבו המסוכן?

...מסקנא דדינא, חולה שיש בו סכנה שמחללים עליו את השבת, הואיל וניתנה השבת להדחות בגלל פקוח נפש, מותר לעשות לו מלאכות אף להקל ממכאוביו ומיסוריו, כל שיש בהן קצת צורך לחולה, אף על פי שאין במניעתם שום חשש סכנה. ואין להחמיר בזה כלל. (ופירות הנושרים מכלל דברינו, שאם יש צורך לבשל בשבת תרופה לצורך חולה שיש בו סכנה, אלא שאומרים הרופאים שאפשר להמתין כמה שעות כדי לעשותה, מותר לעשותה מיד, כדי שתהיה מוכנה לאותה שעה, כיון שבכל אופן יצטרכו לחלל שבת לעשיית התרופה. אבל אם אומרים הרופאים שאפשר להמתין עד לאחר צאת השבת, ואין שום חשש סכנה יותר לחולה על ידי שהיית עשיית התרופה, יש להמתין עד למוצאי שבת, ולא יחללו השבת שלא לצורך. ואם יש צורך לבשל התרופה פעמיים, פעם אחת בשבת דוקא, ופעם שנית אפשר להמתין למוצאי שבת, נכון שיעשו רק פעם אחת בשבת, והשנית למוצאי שבת).

הרב אליעזר וולדינברג, שו"ת ציץ אליעזר חלק ג סימן ט פרק א, ד

(ד) ונראה שזה שמדייקים הסמ"ג והרמב"ם לכתוב בלשון על כל ישראל שכוונתם בזה, שאפילו גדולי ישראל וחכמיהם אם יכולים להחזיק נשק ביד ולבוא לעזור ולהציל, עליהם לבוא, ולא להשתמט לומר שיעשה הדבר ע"י הפחותים, או לומר לחכות עד מוצאי שבת, מכיון שיש בזה פקוח נפש, בדומה למה שפוסק הרמב"ם (בפ"ב מה' שבת ה"ג) גבי חילול שעושים לחולה שיש בו סכנה, שכשעושים דברים האלו אין עושין אותן לא ע"י עכו"ם ולא על ידי קטנים ולא ע"י עבדים ולא ע"י נשים כדי שלא תהא שבת קלה בעיניהם. אלא על ידי גדולי ישראל וחכמיהם, ואסור להתמהמה בחילול שבת לחולה שיש בו סכנה וכו' ע"ש, ובכאן כמובן לא יכול הרמב"ם לכתוב שיעשה דווקא ע"י גדולי ישראל וחכמיהם, מכיון שזה תלוי ביכולת, למי שיכול להלחם בכלי זיין.

צורבא הדף היומי

אמונה

רבנו חיים בן עטר, אור החיים הקדוש, אור החיים, שמות לא, יג

אמרו רבותינו ז"ל (שבת קכ"ט א) שמחללים את השבת לצורכי חולה שיש בו סכנה ולכל פקוח נפש וכדומה, והוא מה שרמז באומרו "אך את שבתותי" פירוש יש מציאות שאין לך לשמור שבת, ודקדק באומרו "את שבתותי" לכלול כל הנקרא שבת בין שבת בראשית בין יום הכיפורים בין שאר מועדות למלאכות האסורות בהם, גם לרבות אפילו שבת אחר שבת אם עדיין הוא מסוכן לא יאמר אדם כבר חללתי עליו שבת אחת אלא הרי הוא בהיתר עד שיצא מהסכנה. עוד נתכוון לרמז ענין אחד שהעלו רבותינו ז"ל (יומא פ"ד ב) (האחרונים) והוא שאם אמדוהו לחולה שיש בו סכנה שצריך לעשות לו רפואה ידועה שיש בה מלאכת שבת ח' ימים אין אומרים שלא לחלל אלא שבת אחד אלא יעשה מיד אף על פי שמחללין ב' שבתות ע"כ, והוא אומרו אך את שבתותי:

עוד ירמז באומרו "את שבתותי" לתת טעם למיעוט למה אני אומר לך שתחלל שבת על החולה אין זה קרוי חילול אדרבה זה קרוי שמירת שבת חלל עליו שבת אחד כדי שישמור שבתות הרבה, ושיעור הכתוב כפי זה הוא על זה הדרך שמרו שבתות הרבה על ידי שתעשה מיעוט שמירה בהם ומציאות הדבר הוא לחלל שבת על החולה שבזה אתה מחלל שבת אחד לשמור שבתות הרבה, ואין אומרים בזה אין אומרים לאדם חטא בשביל שיזכה חברך, כי דוקא בעובר עבירה ומחלל שבת בידו כאותה שאמרו (שבת ד' א) הדביק פת בתנור שחלל שבת וחייב מיתה על זה אין אומרים לו חטא כו' אבל חולה אמרה תורה חלל אפילו דוד מלך ישראל אם יזדמן הדבר לידו יחלל והנמנע מהדבר אין זה אלא מזלזל במצות האל ח"ו, וגמר אומר "כי אות היא ביני וביניכם" פירוש ואם כן אם אין שומר אין שבת, ואומרו לדעת כאן נתחכם ה' להודיע שקדושת נפש ישראל גדולה מקדושת שבת שזה נדחה מפני זה ודבר פשוט הוא שהקטן הוא הנדחה מפני הגדול, והוא אומרו לדעת פירוש בזה אתה יודע כי אני ה' מקדשכם יתגדל ויתקדש שמו יתברך.

הערות מגדולי ירושלים, בתוך: הרא"ה קוק חבש פאר, פרק טז, על פרק טו, עמ' קכב-קכט
ובהא שאמרו מוטב שיחלל שבת אחת ואל יחלל שבתות הרבה, הגם דשם ג"כ מה שיעבור על שבתות הרבה יהיה רק בשב ואל תעשה, דאם ימות לא יחלל שבת בקום ועשה, נלע"ד דבאמת זה חידוש בשבת לבדו מקרא ד"ושמרו בני ישראל את השבת", וכדמשמע פשוט לשונו של ר"ש בן מנסיא "ושמרו בני ישראל את השבת אמרה תורה חלל עליו שבת אחת כדי שישמור שבתות הרבה. "וכן הוא בדין, דלא מצינו כלל חיוב דאורייתא להכניס עצמו בחיוב מצוה, וכמש"כ האור זרוע (בהל' ברכת המוציא) דהא דמברכין להתעטף בציצית, אע"ג שאין חובה להתעטף, צ"ל דמ"מ חובה להתעטף מדרבנן, הרי שלהכניס עצמו בחיוב אינו מן התורה. ואיך נימא דמשום שיכניס עצמו בחיוב דאילו ימות נעשה חפשי מן המצוות, יהיה מותר לזה לחלל שבת? על כרחך דזהו רק חדושה בשבת, דכך רצה השי"ת שישמרו את השבת גם בזה להכניס אחרים בחיובם, ואין לך בו אלא חידושו שיהיה משום

צורבא הדף היומי

שבתות הרבה ולא משום מצוות אחרות. והגם דהמ"א (סימן שו) כתב גם אם רוצים לאנסה לעבירה אחרת פעם אחת אין מחללין שבת, משמע דהא משום כמה פעמים מחללין שבת הגם שהעבירות שתעבור לא תהיה בחלול שבת, התם שאני, שתעבור בקר"ע, ובכגון דא אולי גם מצד הסברא היא כך הוא, אבל אם העבירה רק בשוא"ת י"ל דאין זה רק חדוש בשבת ולא באיסורים אחרים. הן אמנם בכפות תמרים (שם ביומא) הקשה במה שאומר "ואל יחלל שבתות הרבה" דהרי גם לחיי שעה מחללין את השבת, ומתרץ דאין הכוונה רק לשבתות הרבה אלא ר"ל ציוויים הרבה דה' ציוונו, ובחיי שעה דאדם הוא חי עושה כמה מצוות והם הנקראים שבתות הרבה עיי"ש, הרי לפ"ז דגם משום שאר מצוות הרבה אמרינן מוטב שיחלל שבת אחת ולא יחלל איסורים הרבה גם אם החילול הוא בשוא"ת. אכן לענ"ד זה תמוה, דא"כ סוף סוף מדוע לא יעלה אחד באילן ליקח את השופר כדי שיקיימו אלפים מבני ישראל בתקיעת שופר, וכי אין הקיום מצות שיקיימו אלפי ישראל כדאי להאמר בעבורו מוטב שיחלל אחד ואל יחללו הרבה? ועיקר קושיתו מהא דגם לחיי שעה מחללין את השבת. נראה פשוט לע"ד, דהא דמחללין על חיי שעה הוא ג"כ משום ספק פיקוח נפש, דכל אשר יחובר אל החיים יש בטחון ובפרט אדם דאית ליה מזלא ואולי יחיה יותר וישמור שבתות הרבה. ומה דדחי רבא (שם) "דלכולהו אית להו פירכא, אשכחן ודאי ספק מנ"ל" הכוונה באמת כנ"ל, דמשום מוטב שיחלל שבת אחת ואל יחלל שבתות הרבה אין זה מספיק רק לודאי, וא"כ ספק היינו נמי חיי שעה מנ"ל.